

Almanach

För Året

Efter Frälsarens Christi Födelse,

1798.

Öf STOCKHOLMS Horizont,
Belägen vid 59 grad. 20 $\frac{1}{2}$ min. Pol-högd.

Efter Hans Kungl. Maj:ts Nådigste
stadgande utgifwen

Af Dessa Wetenskaps: Academie.

STOCKHOLM,

Tryckt hos JOHAN PEHR LINDE.

Ex. säljes häft. och skurit för 1 s. 4 r: st. Kopp. fl. eller R. g. m.

Afhandling om Ekars fortplantning och Skötsel.

Uppå Nådigste besällning til Kongl. Wetenskaps-
Academien

För fättad

Af

Herr OLOF SWARTZ,

Professor vid Bergianse Trågårds-Skolan.

Ecken det dyrbaraste och mäst långlivade af de
Swenske Trådslagen, förekommer icke sällan i
rikets medlerste Landskaper, särdeles de Södre,
mindre allmän i Finland, och synes icke trifwas
under de längre mot Norden belägne Luststreken.

Man finner Ek-Trådet växande i alla jord-
moner, ehuru det trifwes olika efter hvars och
ens bestaffenhet. Den werkar ej endast på drif-
ten at växa, utan åsven på sjelfwa Trådets
egenskar.

Jordmonen.

Vå hedar där marken är stenbunden, befinnes
Ek-Trået groft; dåremot synes det aldra jämna

och ståtast i sandig jordart; fastän icke af samma fasthet som i den lerbländade.

För mycket våta passar intet, hvarföre
Ek ej böra odlas på lågländte ställen; de drif-
va där väl starkt, men timret blir odugligt och
ruttnar snart.

Ivårtom, åro högländte och något sluttan-
de ställen, om jordmonen tillika ej är grund, al-
tid tjenligare, såsom af sig sjelfve torrare än
jämna mark där watten ofta städnar.

En god fast och något sandblandad och icke
fuktig Lermylla är den bästa Jordarten för Ek-
Trådets trefnad och timrets godhet, fastän det i
denna efter Lerans mångd, växer längsanima.

Fortplantningen.

Til Ekar säkra fortplantande är nödigt, at
Össonen blifwa sådde på de ställen där plantorne
ej rubbas; emedan de Ekar som omplanteras
hinna aldrig til den storlek som de qvarstående
och äga icke en lika waractighet. Ty åsven om
de med all mäjlig warsamhet omsättas, så asty-
na de dock ofta, ehuru de wuxit ganska starkt
flere år efter omplanteringen. Timret blir des-
utom aldrig så dugligt af omsatte Tråd, som af
sådane, hvilka oflyttade upwuxit.

Olo-

Ollonen bbra väljas af de störste och tressigaste Ekar, emedan denne gifwa de hästa och lislisigaste plantorne, ehuru ej så ymnigt Ollon som de skurne och qvistade trädene.

Tiden.

Så snart Ollonen om Hösten väl mognat, samlas de, häst genoma afsplockning, til planteringen, som bdr ske så snart som möjligt. De kunna väl åfwen insamlade torkas i skuggan, och förvaras i torr sand til Våren; men som ej fällan händer, at utom det många hårskna, åtställige gro under wintertiden, är altid fara att broddarne wid planteringen afbrytas, hvarigenom ändamålet skulle förloras.

Som åfwen plantor upkomne af Ollon hvilka om Hösten sättas, få den räkteste växten, är dersöre sakkast, at genast den årstiden förrätta planterandet.

Sättet.

Enstilde Ekar updragas lätt på sådana ställen som med Enbussar äro bewurne. Med spade upptages under denne buskar et eller annat hår, hvaruti Ekollonen helt grundt nedfällas, och hvaruti Ekollonen helt grundt nedfällas, och med jord eller mossa betäckas. På detta sätt fre-

das de upväxande plantorne från creaturen. Men för mera säkerhet bbr något stängsel af stötar kring dem nedfättas,

Där slog, särdeles af Ek, tilsörene stådt, och marken blifvit väl upprögd, jorden upphackad eller gräfd, kunna Ekar med framgång fortplantatas, i synnerhet, om tillika med Ollonen Hasselnötter nedmyllas, hvilka då de upväxa, genom den skygd Hasselbuskarne meddela, Ek-plantornes tilväxt befordras. Undersökogen får således våra tillika med Ek-plantorne. Men synes den blifwa för tät, upryckes en del med roten, hvilket lätt verkställs under de första åren.

Lyckligast skef dock Ek-planteringen om wise trakter af god belägenhet och jordmon blifwa utsynte, inhågnade, och sedan de några månader tilsörene blifvit upphackade eller med krot förde och redde, med Ekollon ordentligen besäs.

På de bestämde ställen skef planteringen i den ordning man behagar, men på et särskilt utsynt och tilredt Landstlycke lämpeligast efter sinret; då Ollonen sättas en half aln från hvarandra åtsilde, med spetsen upåt, och betäckas blott med en tum hög jord, tv annars ruttna de lätt, häst om läget är fuktigt.

Plantorne upkomma nu tidigt om Våren, och man lennar dem utan vidare åtgärd. Håg-
naden endast bör altid noga esteres och vårdas. Tätheten af de upstigande plantorne befördrar deras rafhet och längd, och qvista de sig åfwen då så mycket lättare. Enskilt växande Ekar blifwa deremot merändels bugtige och knölfulle, särdeles om de åro mycket utsatte för vådren. Om de nära tilsammans växande stammarne skulle med tiden hindra hvarandras tiltagande, kunna de öfverflödige då med mera säkerhet utgasras.

Eken växer således beständigt til 90 och 100 år och åfwen längre, samt ärnår icke förrän vid denna ålder sin mognad. Den bör åtminstone ej förr fällas.

At upgifa någon säker uträkning på Efens växt är ombjligt; men man har ofta sett Ef-
stammar som af Ollon varit updragne, åga in-
nom förloppet af 40 år halftals twårlinje.

Af safringarnes antal kan man på fälde träd med tämmelig säkerhet finna deras ålder, och ej fällan har den öfverflögit twånnå århundrade, ehuru Träden då bbrjat förfalla. Et Träd, hvilket så långsamt som Eken winner sin mego-

mognad, förblifwer länge frist och astar lika långsamt.

En Ef som är ännu grön i toppen och de högste grenarne, och som desutom äger en efter utseendet felfri stem, är et godt Timmer-Träd.

Uttorkandet af de flässe grenarne, bewisar at alt växande upphört, och at det då bör fällas, för at ejest snart icke förförwas af fulighet och mäst.

Ef-Trädets fällande bör ske från October til Februarii månad, och icke om Våren då Roten redan genom sugrören bbrjat updraga safterne utur jorden, hvarigenom det Timmer som den årtiden hugges, såsom mycket saftfullt, icke blir varaktigt.

De Ekar åter, hvilkas stammar icke duga til annat än Wedbrand, må snarare fällas om Våren och Sommaren; då barken också lättare åslöper, och kan til sine ändamål användas.

At barka stående Ekar, och följaende året fälla dem, ökar väl wirklets hårdhet, men minstar dess spänstighet; det är således bättre at fällningen ske på efterhösten eller om Winterti-
den utan föregången barkning.

Som

Soni klusne eller styckade Elar spricka mindre än då de ärro hela, och kantige stycken ej så snart som de runda, så borde de fälde Träden på stället til plats för m. m. huggas, och för att ånnu bättre förvara dem för denne olägenhet kunna de under en månad eller 6 weckors tid, i vatten sänkas, och derefter upptagne, genom antänd halm, svånor och våta qvistar så länge rökas til desse de swartna. De bbra sedan ordenteligen torkas medelst underlagde bolsterstöckar imellan hvorje stycke och på en plats där luften har fri åtkomst, dock så att wirket icke ligger i Solen eller utsättes för blåst. Härigenom århållses det fullkom meligen godt och blir äfwien, torde hånda, särskil re för massens åwerkan.

Sätt at färga med Orseille:

Af

Hr. CARL MAGN. SCHOERBING.

Legations-Secreterare.

Detta Färg-Stoft, af Swenska Värg-måslen (Lichen Tartareus) tilverkadt, nyttjas vid Silkes- och Ylle-färgning i stället för Krapp och Färnboe, samt til minskning af Cochenille, då åfga rödt skall färgas. Den tilverkas dels fuktig och dels

des torr, malen och siktad, hvilken senare är i skyrka snart tredubbel emot den fuktiga. Desse hufwudfärg är röd; men genom tilsats af lut får den et mer eller mindre Gredelin, ända til blåtagtigt utseende, hvilket man förut, då färgning skall ske, kan genom sammanblandning af den röda och blå Orseille bestämma, eller och genom tilsats af Potassa, då blå Orseille icke är ut tilgå: dock är härvid att märka, det Gredelin färgen icke står särdeles emot solen, får och röda fläckar vid åtkomma af syror, såsom urin m. m.; men återfår sin färgning genom twättning i twål-watten.

Wid färgning med den fuktige Orseille, tas ges ungefär lika wigt med godset som skall färgas. Orseille lägges i en kittel m. d. sib- eller rågnwatten, hvilket öfwer lindrig eld väl hettas, hvarefter godset som skall färgas ditlägges och så länge under saka koening och jämnn rörning förblifwer, til dess det fått den högd man önskar, hvarefter det upptages, sköljes och torkas.

Mer fast och oföränderlig färg århållses, om röd Orseille i förut nämnde proportion och på lika sätt tilredes, deruti godset först färgas så som til en grundning, sedan upptages och sköljes. Kittelen blifwer imedertid på elden qvarstående, tills

tils den upfokat, då elden tages undan, så at fokningen til fullo afstadnar, då deruti slås af nedan beskrifne Composition til den myckenhet som af färg-soppans förändring synes vara nödigt. Färgen omrördes ganska väl med en ren tråspade, hwarefter det i Orseillen grundade godset å nyo ditlägges och omrördes utan widare fokning samt uptages och förlöjes.

Composition.

Uti et qvarter siladt sjö-watten upplöses 2 lös rent kofsalt; detta watten slås til et skålsp. Skeds-watten, hvilket tillsammans squalpas uti en bus-telje. I detta så fallade Konungs-watten uvldses efter hand 4 lös raspat Engelskt Len, så är det färdigt.

Anmärkning.

Härvid iakttakes, lika som wid all annan färgning, då man wil hafwa et jämt och väl färgadt gods, at det hör vara skilt frän all fettma eller annan orenlighet; at det doppas i watten, som dock väl urflämmes innan det lägges i Färg-kettelen; at watten til Färg-soppa altid tagesi den myckenhet, at godset blifwer väl skyldt, samt at det under färgningen lyftes up och ned samit väl omrördes.

STOCK-

STOCKHOLMS Post-Taxa, samt Dagen
då Posten till hvarie Ort härförän afgår, hvars
wid M. betyder Måndag, L. Tisdag, Th. Chors-
dag, F. Fredag och S. Lördag.

Älvorpsfors, F. syfwer	18	Castelholm, L. F.	10
Afstesta, M. Th.	8	Christianstad, L. F.	16
Allingsås, M. Th.	14	Christinehamn, M. Th.	10
Arboga, M. Th.	8	Christinestad, L. F.	18
Asterlund, M. Th.	10	Cimbrithamn, L. F.	16
Bardt, L. F.	44	Cuopio, M. F.	20
Bergen, L. F.	44	Dalerb, L. L.	4
Bjästa, M. Th.	16	Damgarten, L. F.	44
Björneborg, L. F.	16	Delsbo, Th.	12
Bollnäs, Th.	12	Drottningsholm*), D. L.	4
Borgholm, L. F.	14	Ekerön, L. F.	8
Borgo, L. F.	16	Ekesjö, L. F.	12
Borås, L. F.	14	Eholmsund, M. Th.	6
Borholm, L. F.	10	Ekenäs, L. F.	16
Brahestad, M. Th. F.	20	Elffarby, M. Th.	8
Cajana, M. Th.	20	Engelholm, L. F.	16
Calmar, L. F.	14	Enköping, M. Th.	6
Carlskrona, L. F.	16	Efstiştuna, L. F.	8
Carlstad, M. Th.	12	Fahlun, M. Th.	10
Carlshamn, L. F.	16	Falkenberg, M. Th.	16

* När Kongl. Hofvet är derstädes intande.